

«شاهنشاهی اشکانی»

کلاکی، نرگس

در کتاب شاهنشاهی اشکانی، مؤلف، تاریخ ایران را پیش از اشکانیان تا سقوط این دولت مورد نقد و بررسی قرار داده است.

کتاب حاضر اولین اثر اشکانی‌شناس لهستانی است که به فارسی ترجمه شده است.

کتاب در ابتدا با یادداشت مترجم، پیشگفتار و ذکر منابع آن دوران آغاز می‌شود. در ابتدای کتاب، مترجم درباره نویسنده کتاب، توضیح کوتاهی داده و او را به عنوان یک اشکانی‌شناس بزرگ معرفی کرده است.

نویسنده در مقدمه به بیان ایران از سقوط دولت هخامنشیان تا روی کار آمدن دودمان اشکانیان پرداخته، سپس به داورهای نادرست مورخان درباره اشکانیان این‌گونه اشاره می‌کند:

«ساده‌انگارانه است که به تاریخ ایران در زمان اشکانیان از دریچه چشم یونانیان و رومیان نگاه کنیم، زیرا آنها پادشاهی اشکانی را نه تنها با قدرت امپراتوری روم، بلکه نیز با شاهنشاهی ساسانی مقایسه می‌کردند و آن را کم ارزش جلوه می‌دادند.» (ص 11)

همچنین مؤلف عنوان می‌کند که با کشف و ترجمه اسناد خط میخی، بابلی و کاوش‌های باستان‌شناسان درباره دولت اشکانیان، دریچه تازه‌ای در پژوهش‌های مربوط به تاریخ اشکانیان گشوده شده است.

مؤلف به ذکر منابع و پژوهش‌هایی که در طی 50 سال گذشته انجام داده، پرداخته است. سپس به علل فروپاشی دولت هخامنشیان، توسعه طلبی اسکندر مقدونی و حملات او به ایران و سرزمین‌های خارج از ایران، چگونگی به قدرت رسیدن سلوکیان و رواج یونانی‌گرایی (هلنیسم) در ایران و در ادامه به علل اضمحلال و فروپاشی دولت سلوکی پرداخته، سپس به حمله ارشک، رئیس قبیله پادنی (از قبایل) داهه، به پارت و چگونگی شورش پارت‌ها علیه سلوکیان و تأسیس دولت پارت (اشکانیان) اشاره نموده است.

وی در بخش دیگری از این کتاب به اصل و نسب و واقعیت تاریخی شخصیت اشک پرداخته و می‌نویسد درباره او روایات متعددی از مورخان آن ایام در دست است. از جمله دو روایت درباره اشک که یکی به معنای «سکایی» بوده که در رأس قبیله پادنی از خارج به پارت هجوم برده و حاکم شورش آنجا را مغلوب کرده است. دیگری اشکی است که یک «باکتریایی» (باختر) بوده و علیه دولت سلوکیان شوریده و پارت را نیز به شورش کشانده است. در انتهای بحث، این دو روایت و روایات دیگری مورد ارزیابی قرار گرفته است. به نظر می‌رسد روایت نخست، بیشتر مورد قبول ولسکی است. (ص 70). نویسنده با استفاده از منابع مکتوب و سگه‌شناسی، اشک را بنیان‌گذار سلسله اشکانی دانسته و در ادامه به بیان خصوصیات پادشاهی و جانشینان سلطنت، چگونگی اداره کشور، وضعیت و آرایش نیروهای اجتماعی و ارتش و ساختار اقتصادی و سیاسی ایران در این دوره پرداخته است.

ولسکی در بخش‌های دیگری از کتاب به درگیریهایی بین اشکانیان با رومیان اشاره و تصریح می‌کند؛ با وجود یورش‌های متعددی که از طرف رومیان به خاک ایران صورت می‌گرفت، هیچ‌گاه رومیان نتوانستند به جز ارمنستان و بین‌النهرین به جای دیگری برسند. نویسنده معتقد است در هیچ منبعی اشاره‌ای به اینکه اشکانیان قصد فتح روم را داشته‌اند، وجود ندارد. وی به تلاش اشکانیان در باز پس گرفتن ارمنستان و بخش‌های دیگری از خاک ایران از رومیان اشاره نموده است.

بخش پایانی کتاب به سقوط دولت اشکانیان اختصاص دارد. نویسنده روشن نبودن دلایل سقوط دولت اشکانی را فقدان منابع اعلام کرده و بیان می‌دارد: «جنبش علیه شاهنشاه [اشکانی] از پارس آغاز شده بود که بارها از سالها پیش صحنهء عملیات ضد اشکانی بود نمی‌توانیم به روشنی بگوییم چه عواملی در اساس این جنبش‌ها مؤثر بودند: شاید عدم موفقیت در تحقق برنامه احیای شاهنشاهی هخامنشی باعث جوش و خروش‌ها و اعتراضات علیه اشکانیان در پارس شده باشد.» (ص 217)

آخرین جنبش علیه پارت‌ها (اشکانیان) جنبش اردشیر، پسر بابک، فرمانروای محلی پارس علیه اردوان، آخرین پادشاه اشکانی بود، که در این نبرد اردوان کشته می‌شود و بدین ترتیب به دوران سلطنت اشکانیان که بیش از پانصد سال دوام داشت، پایان داده می‌شود.

در مجموعه نویسنده با استفاده از منابع فراوان، سعی نموده جایگاه و خاستگاه سلسله اشکانیان را در تاریخ ایران و جهان روشن نماید. کتاب او بی‌شک یکی از منابع مفید و ارزنده تاریخ ایران باستان است. ترجمه روان و چاپ منقح و عاری از اغلاط چاپی و نیز وجود نمایه از دیگر مزایای این کتاب می‌باشد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی